

Ensidig fokusering på avhållsamhet gör att fler kvinnor kommer att dö av aids

Vissa framställer kondom-användning som syndigt och negativt. Ensidig propaganda för avhållsamhet kan leda till sämre kunskaper hos ungdomar, sämre tillgång till kondomer och därmed fler HIV-smittade.

Den globala aidsepidemin är en av vår tids stora ödesfrågor. Varje dag dör tusentals män och kvinnor, flickor och pojkar i aids, andra stöts ut från samhället och får inte den sjukvård som de har rätt till. Familjer splittras och barn blir föräldralösa. Drömmar om en bättre framtid krossas. Företag och myndigheter förlorar viktig kunskap när medarbetare blir sjuka och dör. Och de höga kostnaderna för vård och behandling hotar vissa fattiga länders ekonomier. Denna epidemi måste bekämpas genom en kombination av insatser, på många parallella fronter.

Roland E Andersson menar däremot att avhållsamhet är lösningen på problemet, och han tycks anse att preventivmedel inte ska prioriteras [1]. I stället menar han att lösningen är senarelagd sexdebut och trohet mellan partner, en strategi som förespråkas av bland andra Bush-administrationen och dess aidsbekämpningsprogram, Pefpar. Det är en emellertid en politik som, om den tillämpas ensidigt, riskerar att få förödande konsekvenser.

Motsättningen kring kondomer och avhållsamhet gäller inte uppfattningar om huruvida avhållsamhet och trohet är bra eller dåligt. Det är en självklarhet att förändrat sexuellt beteende med färre

LENA EKROTH
chef, Sidas hiv/aids-sekretariat

ANDERS MOLIN
chef, Sidas hälsoenhet

antal partner och en fördröjd sexdebut hos ungdomar är viktigt i kampen mot HIV. Det problematiska uppkommer när en övertro på avhållsamhet kombineras med en negativ syn på att ge unga människor kunskap om sexualitet och verktyg (läs: tillgång till kondomer) för att skydda sig.

Att just detta verkligen sker ser vi nu tecken på. Vissa religiösa ledare och kristna grupper framställer kondom-användning som något negativt och syndigt. Rykten har uppstått om att kondomer är djävulens påfund och att det är de som sprider viruset. Vi får rapporter om att frivilligorganisationer i Afrika tvekar att arbeta med kondomer på grund av rädsla för att inte kunna få ekonomiskt stöd från givare. Om detta utvecklas vidare kan alltså ensidig propaganda för avhållsamhet leda till sämre kunskaper hos ungdomar, sämre tillgång till kondomer och fler HIV-smittade.

Att tro att människor runt om i världen ska sluta ha sex och att människor bara håller sig till en partner är dessutom naivt. Unga och gamla har sex vad än vi säger, för kärlek och sex är starka behov. Och de behoven får inte bli något fult. Då är det viktigare att ta fasta på att relationen mellan kvinna och man ska vara jämställd och att det finns säkra sätt att skydda sig.

Kvinnor är nämligen mer utsatta för smittoriskerna och konsekvenserna av HIV och aids än vad män är. Det gäller speciellt för kvinnor i fattiga länder. Orsakerna är många, men handlar i grunden om att män har större social, ekonomisk och politisk makt än kvinnor:

- Ett oskyddat heterosexuellt samlag med en HIV-smittad partner utgör en större smittorisk för kvinnor än för män.
- Brist på skyddsmedel som kvinnan kan kontrollera gör att hon är helt beroende av mannens vilja till att använda kondom. Det gäller i synnerhet kvinnor som inom äktenskapet har små möjligheter att kräva kondom-användning.
- Föreställningar om att en kvinna bör vara sexuellt oerfaren eller sakna kunskap om sex och sexualitet hindrar kvinnor från att skydda sig.
- Förväntningar att en man skall vara sexuellt erfaren och ha många partner gör det svårt för män att ändra beteende.

- Sexuellt våld och hot om våld ökar risken för kvinnor att smittas.
- Föreställningar om att kvinnor och flickor ska ta hand om familjen och inte gå i skolan ökar deras beroende av män och därmed deras sårbarhet för HIV.
- Sexuella relationer och äktenskap mellan äldre män och yngre kvinnor är vanliga på många håll i världen, vilket ökar risken för kvinnor att smittas, då äldre män oftast har haft fler sexuella kontakter än vad unga kvinnor haft.
- Kvinnors fattigdom gör dem ofta beroende av män som kräver sex i utbyte mot ekonomiskt stöd, mat, bussbiljetter till skolan, kläder etcetera [2].

Det är inte bara större risk för kvinnor att smittas av HIV. Konsekvenserna av HIV och aids slår också hårdare mot kvinnor, både när de själva är drabbade och när någon anhörig är smittad. De förväntas ta hand om smittade familjemedlemmar, en börda som blir extra tung på de ställen i världen där den allmänna välfärden är bristfällig. Flickor slutar skolan för att ta hand om sina föräldrar eller yngre syskon. Äldre kvinnor tar hand om sina sjuka vuxna barn och övertar sedan föräldrarollen för barnbarnen. Dessutom blir många kvinnor isolerade när de själva blir smittade. De kan inte i samma utsträckning som män räkna med att få stöd från släkten, och det händer att de blir framtagna sin egendom om deras make avlider [2].

Bristande jämställdhet gör således kvinnor mer utsatta för smittan. Och majoriteten av dem som smittas av HIV i Afrika söder om Sahara är kvinnor (57 procent), varav en stor andel är gifta. För dessa kvinnor kan nog Anderssons övertro på trohet och avhållsamhet som preventiva åtgärder te sig aningen absurd. Otaliga personer som medverkade vid den internationella aidskonferensen i Toronto nyligen bekräftade detta och krävde en mer realistisk ansats.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*

REFERENSER

1. Andersson R. Lars Werkö har verkligen rätt i att »HIV angår alla«. Läkartidningen. 2006;103: 2243-4.
2. UNAIDS/WHO 2004: Aids epidemic update, december 2004. 7 ff.